ธรรมธารา

วารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (ฉบับรวมที่ 7) กรกฎาคม - ธันวาคม พ.ศ. 2561

สำนักการศึกษา วัดพระธรรมกาย

ISSN 2408-1892

วัคซีนชาวพุทธไทย : การศึกษาพระพุทธศาสนาสู่คนรุ่นใหม่ กับการแก้ไขปัญหาสังคมไทย ด้วยงานวิจัยพุทธศาสตร์

Buddhism Vaccination: Buddhism Research for the New Generation and Social Problem Approaches

อำนาจ บัวศิริ

Amnaj Buasiri

อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Savant, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

วัคซีนชาวพุทธไทย : การศึกษาพระพุทธศาสนาสู่คนรุ่นใหม่ กับการแก้ไขปัญหาสังคมไทยด้วยงานวิจัยพุทธศาสตร์

อำนาจ บัวศิริ

ความนำ

ส่วนงานวารสารธรรมธารา สำนักการศึกษา วัดพระธรรมกาย ได้จัดงานสัมมนาวิชาการธรรมธารา ครั้งที่ 3 ภายใต้หัวข้อเรื่อง “วัคซีนชาวพุทธไทย : การศึกษาพระพุทธศาสนาสู่คนรุ่นใหม่กับการแก้ไขปัญหาสังคมไทยด้วยงานวิจัยพุทธศาสตร์ ” เมื่อวันเสาร์ที่ 14 กรกฎาคม 2561 ณ ห้องสัมมนา SPD7 ณ สภาธรรมกายสากล วัดพระธรรมกาย และได้ให้เกียรติเชิญผู้เขียนเข้าร่วมเสนอความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวนี้ด้วย ซึ่งผู้เขียนตอบรับเชิญด้วยความยินดีและเต็มใจ ด้วยเหตุผลหลายประการด้วยกัน คือ <u>ประการที่ 1</u> กิจกรรมงานวารสารธรรมธารา เป็นกิจกรรมทางวิชาการที่มีประโยชน์ต่อการเผยแผ่ความรู้พระพุทธศาสนาอย่างสำคัญยิ่ง และความรู้ที่เผยแผ่ออกไปนั้น เป็นความรู้ที่มีการประกันคุณภาพโดยผ่านกระบวนการกลั่นกรองจากระเบียบวิธีการวิจัยและนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ ช่วยคัดสรรก่อนทำการตีพิมพ์ออกมา <u>ประการที่ 2</u> ประเด็นการสัมมนาที่ทางส่วนงานวารสารธรรมธารากำหนดขึ้นมา มีความทันยุคทันสมัย สะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมบ้านเมืองไทยในขณะนี้

ได้เป็นอย่างดี ผู้เขียนในฐานะนักวิชาการที่ทำงานรับใช้พระพุทธศาสนามานาน เห็นควรต้องแสดงบทบาทด้วยความรู้ที่พอมีอยู่ ทำหน้าที่กระตุ้นเตือน ชี้ประเด็นที่เป็นปัญหา และสาเหตุที่มาของปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในสังคม รวมทั้งเสนอแนวคิด แนวทาง ข้อแนะนำการดำเนินการแก้ไข พัฒนา ให้แก่ส่วนงานที่เกี่ยวข้องหรือรัฐบาล ได้รับฟังบ้างตามประเด็นต่างๆ ที่เรามีความรู้ความสามารถ ถือได้ว่าเป็นการแทนคุณแผ่นดินที่เราอยู่อาศัยได้อีกทางหนึ่ง <u>ประการที่ 3</u> ความเอาใจใส่อย่างตั้งใจเป็นพิเศษ กอปรกับความพิถีพิถัน ละเอียดรอบคอบ เอาจริงเอาจังของทีมงานวารสารธรรมธาราที่ร่วมมือกันดำเนินงานในมิตินี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดูได้จากตัวชี้วัดด้านผลงานที่มีคุณภาพ เป็นเรื่องที่น่ายกย่องชมเชย จึงต้องมาให้กำลังใจกันถึงสถานที่จัดงาน ประการสุดท้าย ผู้เขียนจะได้โอกาสประกาศคุณูปการอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นธรรมโอสถ "วัคซีน" ขนานเอกที่จะสร้างภูมิคุ้มกันให้ประชาชนมีความแข็งแรง เข้มแข็ง สามารถต่อสู้กับ กิเลส อันเป็นรากฐานอย่างแท้จริงของการเกิด ทุกข์ โศก โรคภัย ที่ปรากฏอยู่ในสภาพปัญหาทั้งปวง

และด้วยหลักแห่งพุทธวิธีธรรมวิจัยนี้เอง ที่จะช่วยแนะนำช่องทางปฏิบัติซึ่งเป็นกระบวนการทั้งการป้องกัน การเยียวยา การรักษา การฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจของมนุษย์ให้พ้นจากสภาพความมีทุกข์ ไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นปกติสุขได้

ประเด็นที่นำเสนอในการสัมมนา

ขอบเขตของเรื่องที่นำเสนอให้ตรงกับประเด็นในการสัมมนาครั้งนี้ มี 3 ประเด็น คือ สถานการณ์บ้านเมืองของประเทศไทย โดยเฉพาะด้านการศึกษาเป็นอย่างไร มีปัญหาด้านการสร้างคนในสังคมอย่างไร หลักพระพุทธศาสนามีประโยชน์ต่อการส่งเสริม สนับสนุน และการแก้ไขปัญหาอย่างไร มีวิธีการนำหลักพระพุทธศาสนามาใช้ได้อย่างไร

ประเด็นที่ 1 สถานการณ์ด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคน

ประเทศไทยใช้นโยบายการศึกษาชาติ เป็นแม่บทในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนมาตลอดระยะเวลา 80 กว่าปี โดยเริ่มนโยบายฉบับแรกในปี พ.ศ. 2475 คือ ปีที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลคณะแรกของประเทศได้วางนโยบายการศึกษาของชาติฉบับแรก โดยเน้นการศึกษาไว้ 3 ส่วน คือ 1) จริยศึกษา เป็นการอบรมศีลธรรมอันดีงาม 2) พุทธิศึกษา เป็นการให้ปัญญา ความรู้ และ 3) พลศึกษา เป็นการฝึกหัดให้มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง (แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 1-2 เริ่มใช้ในปี พ.ศ. 2504-2514 โดยกำหนดตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504-2509) และรัฐบาลแต่ละสมัยได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด และจุดมุ่งหมายในการพัฒนาการศึกษาในยุคต่อๆ มานั้น มีจุดหมายไม่เพียงแต่สร้างคนในชาติให้มีความรู้ อ่านออก เขียนได้ และประกอบอาชีพได้ ตามหลักสากลของอารยประเทศแล้ว ยังต้องคำนึงถึงความสามารถของคนในชาติเพื่อไปแข่งขันกับประเทศต่างๆ ในเวทีโลกได้ด้วย เพราะความเจริญเติบโตของโลกรุดหน้าไปแบบก้าวกระโดด

ทุกประเทศทั่วโลกต่างได้กำหนดนโยบายให้ความสำคัญเพื่อพัฒนาการศึกษาสู่ประชาชน เป็นลำดับต้นๆ ลองหันไปทบทวนตลอด 80 กว่าปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้วางแผนการศึกษาของชาติไว้อย่างไรบ้าง

1. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504-2509 เน้นการเร่งรัดพัฒนาการศึกษาทุกๆ ด้าน ด้านอาชีวศึกษา ขาดผู้มีความรู้ระดับกลางและขาดกำลังคน สาขาวิชาชีพต่างๆ เช่น วิศวกรรม วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ และสถาปัตยกรรมศาสตร์ พัฒนาการศึกษาภาคบังคับ สร้างแรงงานในสายอาชีพ การผลิตครูอาจารย์

2. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2510-2514 ผลการประเมินแผนการศึกษา แผนฯ 1 พบว่า มีเยาวชนเป็นจำนวนมากที่ไม่มีโอกาสเข้ารับการศึกษา และการผลิตกำลังคนออกมาจากสถาบันอุดมศึกษา ไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมทำให้บัณฑิตตกงานมาก จึงมุ่งปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในเรื่องหลักสูตรแบบเรียน อาคารเรียน คุณวุฒิครู ส่งเสริมการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ เน้นคุณภาพการศึกษาและสอดคล้องกับความต้องการกำลังคน

3. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515-2519 เน้นการปรับปรุงคุณภาพและการขยายปริมาณการศึกษา ตลอดจนการผลิตกำลังคนระดับต่างๆ ให้สนองความต้องการของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เนื่องจากการดำเนินการในแผนฯ 2 ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จึงต้องพัฒนาการศึกษาทุกประเภททุกระดับ ให้มีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานทางการศึกษาต่างๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างแท้จริง

4. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520-2524 เน้นความมั่นคงปลอดภัยของชาติ เป็นหลักในเบื้องต้นของการพัฒนา

เพราะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมของประเทศอย่างมาก มุ่งสร้างความเป็นธรรมในสังคม ลดความเหลื่อมล้ำของบุคคลในทางเศรษฐกิจ

5. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 เร่งรัดพัฒนาการศึกษาทั้งปริมาณและคุณภาพ มุ่งเสริมสร้างบุคคลให้มีความรู้ ความคิด และความสามารถในการประกอบอาชีพ มีจริยธรรม คุณธรรม ตลอดจนมีพลานามัยสมบูรณ์

6. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530-2534 ต้องการพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ความคิด คุณธรรม พลานามัยที่สมบูรณ์ มีทักษะในการประกอบอาชีพ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เป็นกำลังในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ แตกต่างจากแผนฯ ฉบับอื่นๆ ได้แก่ การศึกษาเพื่อชีวิต พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ความเสมอภาคทางการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิต คุณภาพการศึกษา การบริหารการศึกษา การศึกษาเพื่อความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การวิจัย การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและการบริการทางวิชาการ และการระดมสรรพกำลัง

7. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535-2539 เน้นให้พลเมืองมีคุณธรรม จริยธรรม ปัญญา และมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ สามารถพึ่งตนเองและดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุข ภายใต้การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยสร้างความต่อเนื่องในการพัฒนาจากแผน 6 แต่เน้นมากขึ้นในเรื่องการพัฒนาบุคลากร การประกอบอาชีพต่างๆ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่ออาชีพ พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา

8. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 เน้นสร้างความก้าวหน้าและมั่นคงของเศรษฐกิจไทยในประชาคมโลกบนฐานแห่งความเป็นไทย

9. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549 เน้นให้ผู้เรียน เก่ง ดี มีสุข โดยพัฒนาคนอย่างรอบด้าน สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม ปลูกฝังเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

10. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่10 พ.ศ. 2552-2559 เน้นการศึกษายึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยึดทางสายกลางอยู่บนพื้นฐานของความสมดุล พอดี พอประมาณ มีความรอบรู้เท่าทันโลกเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ สร้างความเชื่อมโยงระหว่างแผนการศึกษากับนโยบายของรัฐบาล พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ[1]

ในระหว่างการดำเนินการตามแผนการศึกษาฉบับที่ 10 ประเทศไทยมีการรัฐประหารเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) อันมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร ต่อมา วันที่ 22 กรกฎาคม 2557 มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มีสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่แทนสภาผู้แทนราษฎรวุฒิสภาและรัฐสภาซึ่งสภาฯมีมติเลือกพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี

---

1 แผนการศึกษาแห่งชาติ..ฉบับที่1 ถึง ปัจจุบัน... - Kruinter, www.kruinter.com/file/17120160124130859-[kruinter.com].pdf

หลายประเทศประณามรัฐประหารครั้งนี้ รวมทั้งมีการกดดันต่างๆ เช่น ลดกิจกรรมทางทหารและลดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บางประเทศวางตัวเป็นกลาง แต่คนไทยจำนวนหนึ่งแสดงความยินดี โดยมองว่าเป็นทางออกของวิกฤตการณ์การเมือง แต่ก็มีคนไทยอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วย เนื่องจากไม่เป็นไปตามวิถีประชาธิปไตย

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้ให้ความห่วงใยต่อการพัฒนาการศึกษาของชาติเป็นอย่างมาก โดยได้เร่งทำการแก้ไขปรับปรุงแผนการศึกษาชาติอย่างเร่งด่วนตามแผนการศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2552-2559 ทำการปรับนโยบาย เป้าหมายและกรอบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยปรับเปลี่ยนไปยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยึดทางสายกลาง บนพื้นฐานความสมดุลพอดี พอประมาณ มีเหตุผล รอบรู้เท่าทันโลก มุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อยู่ดีมีสุขของคนไทย เกิดการบูรณาการแบบองค์รวม ให้ “คน” เป็นศูนย์กลางพัฒนาอย่างมี “ดุลยภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม บูรณาการ ศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม และกีฬากับการศึกษาทุกระดับอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต แต่ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติการตามแผนเร่งด่วนฉบับดังกล่าว กลับไม่บรรลุผลเต็มที่อย่างที่คาดหมาย เพราะปรากฏว่าจากเป้าหมายที่กำหนดไว้ว่า ต้องการให้คนไทยเป็นคน เก่ง ดี มีความสุขนั้น ผลที่เกิดขึ้นหลังการพัฒนากลับพบว่า

1. การบริหารจัดการการศึกษายังมีประสิทธิภาพน้อย มีปัญหาเกี่ยวกับสถานศึกษาขนาดเล็ก

2. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี มีแนวโน้มของพัฒนาการสมวัยเพิ่มมากขึ้น แต่ผลลัพธ์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ

3. คุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ในทุกระดับ และประเภท

การศึกษา พบว่า สถานศึกษาสามารถผลิตผู้สำเร็จการศึกษาได้มากขึ้น แต่เชิงคุณภาพยังมีปัญหาด้านความรู้

4. ทักษะของแรงงานด้านภาษาและด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ประกอบการ มีแนวโน้มลดลง

5. สถาบันอุดมศึกษามีเพียงส่วนน้อยที่ติดอันดับมหาวิทยาลัยในระดับภูมิภาคเอเชียและระดับโลก มีปัญหาด้านทักษะการทำงาน และทักษะทางภาษาของผู้สำเร็จการศึกษา

6. กลุ่มวัยรุ่นหรือวัยที่เป็นนักศึกษายังมีปัญหาด้านระเบียบวินัย จิตอาสา และจิตสำนึกที่มุ่งส่วนรวม

7. คุณภาพการเรียนการสอนและการเอาใจใส่ต่อลูกศิษย์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ

8. ยังมีปัญหาด้านโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ เนื่องจากสถานศึกษายังมีคุณภาพที่แตกต่างกัน

9. การส่งเสริมให้สถาบันทางศาสนาและสถาบันทางสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเองยังไม่ปรากฏการจัดกลไกการดำเนินการหรือการส่งเสริมจากภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม

10. การใช้ ICT สำหรับผู้เรียนเพื่อการสืบค้นหาความรู้ดีขึ้น แต่ยังขาดความสามารถในการจัดการและการสังเคราะห์ข้อมูลที่สืบค้นได้ และการใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ

11. ต้องปรับปรุงทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ และต้องได้รับการฝึกทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นในการทำงานให้เข้มข้นขึ้น เช่น การฝ่าฟันอุปสรรค ความอดทนในการทำงาน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานเป็นทีม เป็นต้น

ความจริงอันน่าตกใจจากผลการศึกษาไทยเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ กล่าวคือ ผลการสอบ PISA (คะแนนเฉลี่ย วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ การอ่านเอาเรื่อง)

ในปี 2558 ประเทศตรินิแดดและโตเบโก ชนะประเทศไทย ประเทศไทยใช้งบค่าใช้จ่ายในการศึกษาสำหรับเด็กต่อหัวต่อปีเท่ากับอังกฤษ แต่มากกว่าฟินแลนด์ (ซึ่งเป็นประเทศที่ได้คะแนน PISA อันดับ 1) แต่ประเทศไทยได้คะแนน PISA ต่ำกว่าอังกฤษ 39 อันดับ ประเทศไทยอยู่อันดับที่ 55 จาก 70 ประเทศโปแลนด์ใช้เวลาปฏิรูป (อ้างอิงจากหน้าถัดไป) การศึกษา 11 ปี ได้คะแนน PISA เพิ่ม 48 คะแนน ขณะเดียวกันประเทศไทยซึ่งทำการปฏิรูปการศึกษาพอๆ กับฟินแลนด์ แต่ได้คะแนนเพิ่มขึ้น 3 คะแนน ยูเนสโกแนะนำว่าเด็กไม่ควรเรียนเกิน 800 ชั่วโมงต่อปี แต่เด็กไทยเรียน 1,200 ชั่วโมงต่อปี (ดูภาพประกอบ)

*PISA เป็นชื่อย่อของ Programme for International Student Assessment ซึ่งเป็นผลงานของ OECD (Organization for the Economic Cooperation and Development) ซึ่งเป็นองค์กรของ 34 ประเทศที่พัฒนาแล้วทางเศรษฐกิจ

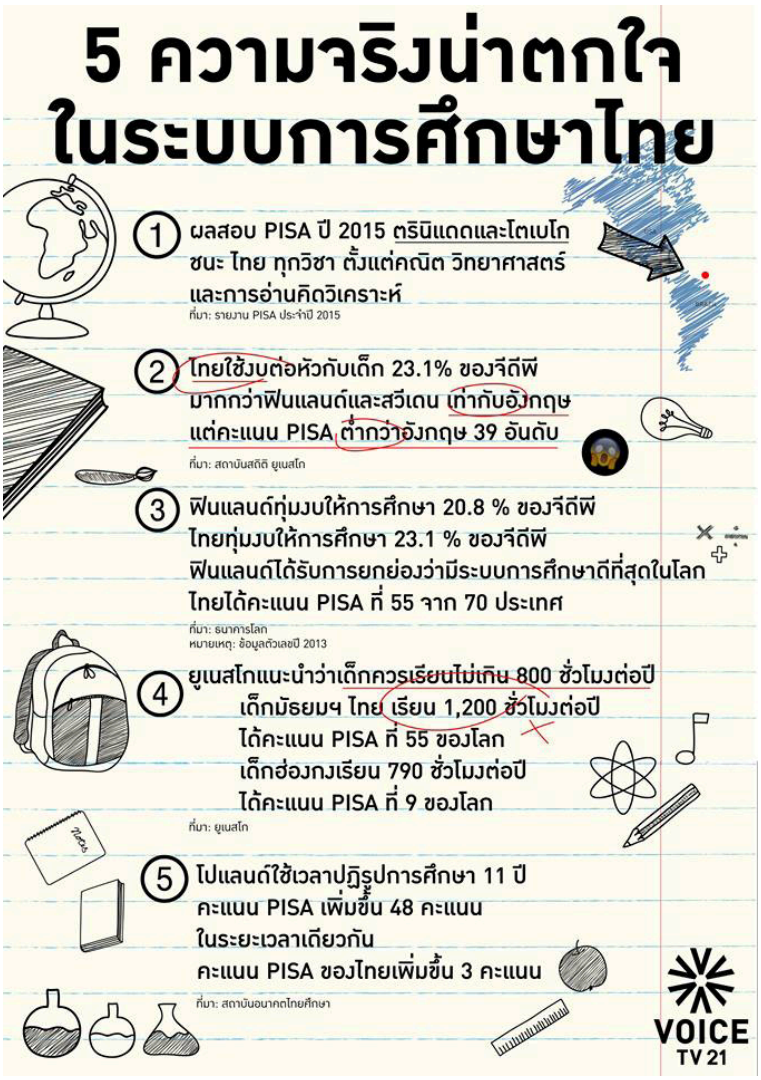

นอกจากนี้ เมื่อปีที่แล้ว (2560) สวนดุสิตโพล ได้ทำการสำรวจ “ปัญหาสังคมในสายตาคนไทย ณ วันนี้” ซึ่งมีความจำเป็นต้องรีบแก้ไขอย่างเร่งด่วน มี 5 อันดับ ดังนี้ อันดับ 1 การหลอกลวง/ล่วงละเมิดทางเพศ/ค้ามนุษย์ 81.53% อันดับ 2 การทุจริตคอรัปชั่นของเจ้าหน้าที่

ในแวดวงราชการ /การเรียกรับสินบน 80.20% อันดับ 3 ความรุนแรงโหดร้ายในครอบครัว/ ฆ่ายกครัว/ทำร้ายกันในครอบครัว 78.32% อันดับ 4 การปล้นฆ่า ชิงทรัพย์/ลักทรัพย์ 71.81% อันดับ 5 การหลอกลวงต้มตุ๋น/ฉ้อโกงทรัพย์สินเงินทอง 61.20% ซึ่งสภาพปัญหาดังกล่าว อาจพิจารณาได้ 2 นัย คือ นัยแรก สภาพปัญหาที่เกิดเป็นผลพวงจากการจัดการศึกษาของชาติที่ผ่านมาหลายสมัย และนัยที่สอง คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นมานี้ ระบบการจัดการศึกษาจะช่วยแก้ไขได้อย่างไร

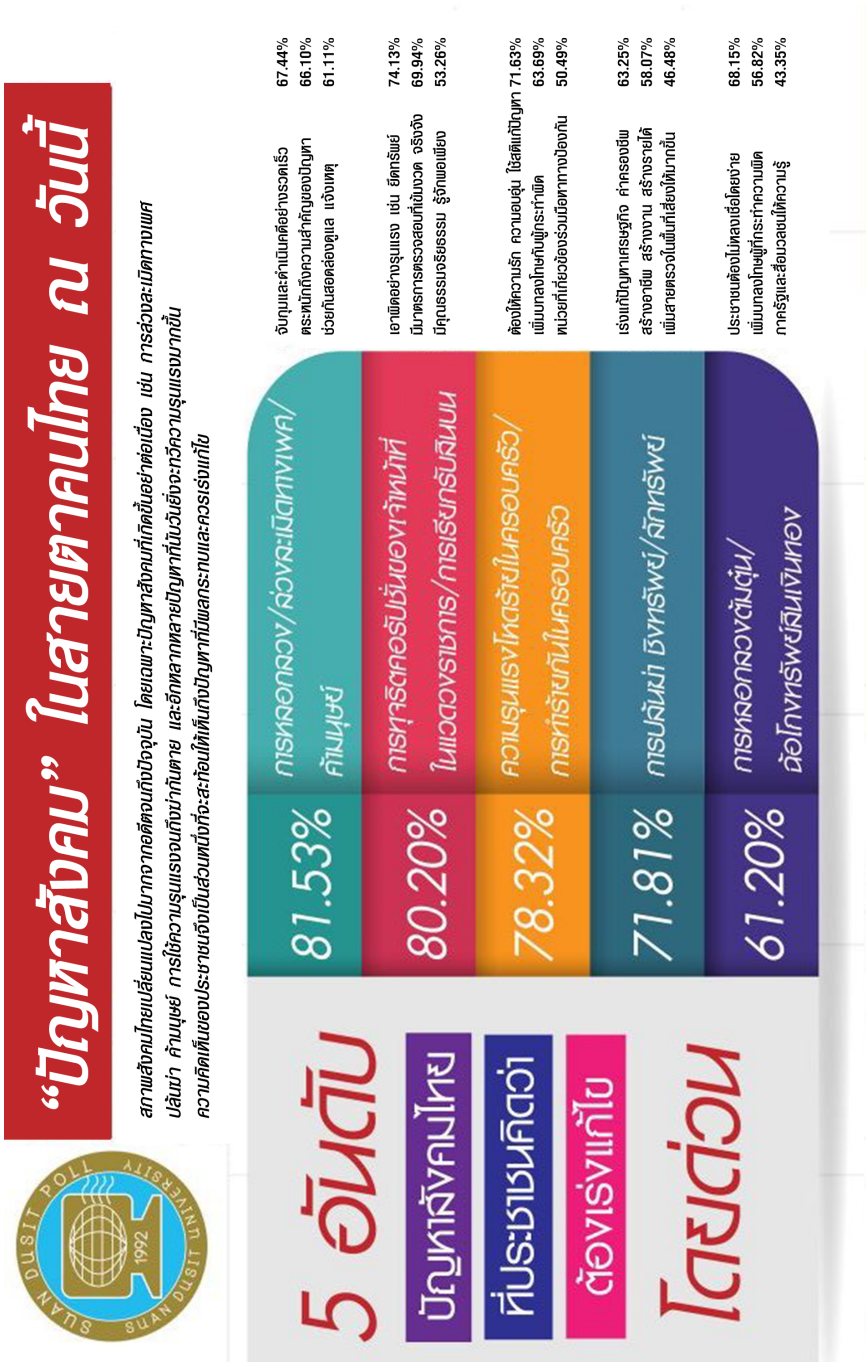

ภาพ : ผลการวิเคราะห์ปัญหาสังคมไทย ที่ประชาชนคิดว่าต้องเร่งแก้ไข, ผลการสำรวจของสวนดุสิตโพล, 2560.

เมื่อพิจารณาจากสภาพปัญหาแล้ว วิเคราะห์ได้ชัดเจนว่า สภาพศีลธรรมในจิตใจคนในยุคนี้ มีปัญหา มีความบกพร่องลงไปมาก แม้ว่าแผนการศึกษาของชาติที่สรุปมาให้เห็นภาพ ตั้งแต่เริ่มต้น จะพยายามกำหนดนโยบายการพัฒนาผู้เรียนในด้านการสร้างเสริม คุณธรรม จริยธรรม ไว้อย่างชัดเจน ตั้งแต่สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง จนมาระบุชัดเจนไว้อีกในแผนที่ 5 แผนที่ 7 และแผนที่ 9 ผู้เขียนจำได้ ชัดเจนว่า ตอนจัดทำร่างแผนการศึกษา ฉบับที่ 8 ทางสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้นิมนต์ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (ปัจจุบันมีสมณศักดิ์ ที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์) มาแสดงทัศนะ ให้แนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์ด้วยการ นำหลักไตรสิกขามาใช้เป็นกระบวนการในการจัดการศึกษา ผู้เขียนได้ มีโอกาสเข้าไปร่วมรับฟังอยู่ในที่ประชุมครั้งนั้นด้วย ผู้เขียนรู้สึกดีใจที่ ผู้รับผิดชอบทางการศึกษาของชาติจะได้นำหลักการทางพระพุทธศาสนา เข้ามาสนับสนุนการศึกษา ให้ชัดเจนอย่างเต็มที่เสียที แต่เมื่อติดตามดูผล ในทางปฏิบัติ กลับพบว่า “การส่งเสริมให้สถาบันทางศาสนาและสถาบัน ทางสังคม มีส่วนร่วมในจัดการศึกษาเองยังไม่ปรากฏการจัดกลไกดำเนิน การ หรือการส่งเสริมจากภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม“ ตรงตามรายงานผล ประเมินแผนการศึกษาที่ปรากฏอยู่ในรายงานแล้ว

ประเด็นที่ 2 หลักพระพุทธศาสนามีประโยชน์ต่อการส่งเสริม สนับสนุน การแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้อย่างไร

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้บริหารที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและ วางแผนการศึกษาของชาติในแต่ละยุค มีแนวคิดที่จะนำหลักพุทธธรรม

มาใช้ในการปฏิบัติการในหลักสูตรการเรียนการสอนทุกระดับชั้น โดยใส่ไว้ในแผนการศึกษาของชาติ ดังที่ปรากฏในแผนระยะต่างๆ เนื่องจากประเทศไทยมีบริบทแห่งความเป็นพระพุทธศาสนาแทรกซึมลงในทุกส่วนของวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของคนไทย และจุดเริ่มต้นของโรงเรียนในปัจจุบันก็เริ่มมาจากวัด บุคคลสำคัญในอดีตและปัจจุบันจำนวนไม่น้อยที่ศึกษาเล่าเรียนเติบโตขึ้นมาจากวัด แต่ในทางปฏิบัติการจริงนั้น การนำหลักพระพุทธศาสนามาใช้สนับสนุนการจัดการศึกษานั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย เพราะมีสาเหตุสำคัญอยู่หลายประการ คือ

1. โครงสร้างที่ใช้เป็นกรอบเนื้อหาของหลักสูตร ขึ้นอยู่กับนโยบายหลักของรัฐบาลในแต่ละสมัย ถ้าเน้นเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ สัดส่วนของเนื้อหาก็เน้นหนักในเรื่องเศรษฐกิจ ไม่มาเน้นหนักในเรื่องศาสนา

2. ระยะเวลาในการเรียน มีจำกัดสำหรับการเรียนในแต่ละวัน น้ำหนักของเนื้อหาที่สำคัญเชิงนโยบายจำเป็นต้องใช้เวลาเรียนมากกว่าวิชาอื่นๆ วิชาพระพุทธศาสนาไม่ใช่วิชาที่เรียนไปแล้ว สามารถใช้ประกอบอาชีพได้ การให้ความสำคัญต่อวิชานี้จึงลดลงไป

3. ผู้บริหารสถานศึกษา อาจมีความรู้ในเรื่องพุทธศาสนา แต่ยังเข้าไม่ถึงวิถีปฏิบัติที่แท้จริงของพุทธศึกษา จึงไม่สามารถนำหลักไตรสิกขาเข้ามาวางระบบการจัดการศึกษาได้ ผู้บริหารหลายท่านที่มีความรู้เรื่องพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดีได้นำหลักการของพุทธศาสนามาใช้ในโรงเรียน กลับถูกโจมตีจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยว่า “เราส่งลูกมาเรียนวิชาการเพื่อพัฒนาเด็ก ไม่ใช่มาเรียนศาสนา” ดังนั้นเมื่อผู้บริหารท่านนั้นต้องย้ายจากไป คนใหม่มาแทน ก็ยกเลิกระบบเดิมที่ทำไว้ หรือไม่สนับสนุน

4. ครูผู้สอนแต่ละวิชาอาจมีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา แต่ส่วนใหญ่ยังเข้าไม่ถึงเทคนิคการนำหลักพระพุทธศาสนาไปใช้

จึงไม่สามารถใช้วิธีบูรณาการหลักธรรมเข้าไปใช้ในวิธีการจัดการเรียนรู้ได้ ครูบางท่านสามารถบูรณาการได้ แต่ครูท่านอื่นทำไม่ได้ ก็เกิดการเปรียบเทียบขัดแย้งกัน

5. การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในชั้นเรียน จะไม่ประสบความสำเร็จถ้าใช้การสอนแต่เนื้อหาภาคทฤษฎี แต่ต้องสอนด้วยการปฏิบัติให้มากขึ้น จึงจะเกิดผลตามหลักของไตรสิกขา คือ เมื่อเรียนรู้เนื้อหา หรือ ปริยัติแล้ว ต้องทดลองปฏิบัติให้เห็นผลตามที่ได้เรียนรู้เนื้อหามา ฝึกฝนบ่อยๆ จนเกิดความชำนาญเป็นทักษะ สภาพแห่งความรู้จริงจะบังเกิด และสามารถต่อยอดความรู้ที่ทำจนชำนาญแล้วนั้นออกไปเรียกว่า ปฏิเวธ คือ ปัญญา ที่เกิดขึ้น

6. บุคลากรทางการสอนส่วนใหญ่เห็นว่า วิชาพระพุทธศาสนาเป็นการสอนให้เชื่อถือศรัทธาและปฏิบัติในลัทธิศาสนา โดยไม่เข้าใจว่าแท้จริงแล้วหลักพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมชาติของการดำเนินชีวิตที่เป็นปกติสุข ผู้เรียนรู้สามารถจะกำกับความประพฤติ กาย วาจา ใจ ให้มีระเบียบวินัย และสร้างปัญญาความคิดในปัจเจกบุคคลได้

7. บิดา มารดา และผู้ปกครอง ต่างหวังว่า การส่งลูกหลานไปโรงเรียน ก็เพื่อศึกษาหาความรู้เอามาใช้ประกอบอาชีพหาเลี้ยงชีวิตได้ เห็นการศึกษาศาสนาเป็นเรื่องรองลงไป

8. เกณฑ์การประเมินผลการจัดการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา สัดส่วนของคะแนนส่วนใหญ่ เน้นที่การบริหารจัดการสถานศึกษาและการเรียนการสอนไม่ได้ เน้นไปที่การสอนศาสนา

จากเหตุผลประกอบบางส่วนที่ยกมากล่าวเหล่านี้ การให้การศึกษาพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียนในโรงเรียน ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม หลายฝ่ายที่

เห็นความสำคัญของเรื่องนี้พยายามเรียกร้องให้สถานศึกษาเพิ่มเวลาเรียนพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น (จากปัจจุบัน อาทิตย์ละ 1 คาบ) แต่ก็ไม่ได้รับการตอบสนอง ด้วยเหตุผลตามข้อเท็จจริงว่า ทำไม่ได้ เนื่องจากเวลานี้ตารางการเรียนของเด็กไทยเฉลี่ยแล้ว ประมาณ 1,200 ชั่วโมงต่อปี ในขณะที่การศึกษาในประเทศที่เจริญแล้ว ที่การศึกษาของชาติมีคุณภาพและได้รับการยกย่องชมเชย มีเวลาเรียนโรงเรียนเฉลี่ยแล้ว 700-800 ชั่วโมงต่อปี การเพิ่มชั่วโมงให้เด็กไทยไม่ว่าจะเป็นวิชาใดก็แล้วแต่ เป็นการเพิ่มภาระโดยไม่จำเป็นให้แก่เด็กนักเรียน และเวลาเรียนที่มากขึ้น ก็ไม่สามารถเป็นดัชนีชี้วัดว่า จะทำให้เด็กเรียนเก่งขึ้นได้

ประเด็นที่ 3 วิธีการนำพระพุทธศาสนาเข้าสู่กระบวนการศึกษา

องค์ความรู้ของพระพุทธศาสนาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบและทรงเผยแผ่มาตลอด 45 พรรษา โดยทรงสาธยาย อบรม สั่งสอน และปฏิบัติให้เห็น พุทธสาวกได้เล่าเรียน เพียรปฏิบัติตาม เป็นความรู้ที่ครอบคลุมอยู่ในศาสตร์ของทุกสาขาวิชาการ ซึ่งต่อมาได้รับการจดบันทึกไว้เป็นพระไตรปิฎกนั้น ประเทศไทยยังไม่ได้ทำการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย ให้กว้างขวาง ลึกซึ้ง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง เพียงใช้ประโยชน์ในสถานะแห่งความเป็นศาสนา เป็นสัญลักษณ์ที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้ประพฤติปฏิบัติตามพิธีกรรมแห่งศาสนิกชน แม้จะปฏิบัติก็เป็นเพียงแค่ความสุขขั้นพื้นฐาน ไม่พยายามไปให้ถึงที่สุด ทั้งที่มีแนวทางชี้นำให้ไปสู่ จึงเป็นที่น่าเสียดายโอกาสเป็นอย่างยิ่ง หากไม่พิจารณาถึงองค์ความรู้เนื้อหาว่าเกี่ยวข้องกับศาสตร์อื่นๆ อย่างไร ก็ให้พิจารณาในฐานะความเป็นบุคคล ที่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับศาสตร์แต่ละศาสตร์ เพราะพระพุทธศาสนากล่าวถึงการพัฒนาตัวบุคคล ไม่ว่าบุคคลนั้นจะไปเกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขาใดก็ตาม บุคคลนั้นควรจะมีคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทางจิตใจ มีใจสูง งดเว้นจากการทำความชั่ว ทำแต่ความดีให้เกิดขึ้น ทำสิ่งที่มีประโยชน์ให้แก่ตนและสังคม มีความเห็นที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ปฏิบัติตนอย่างมีความสุขทั้งทางกายและจิตใจ มีสติปัญญาแก้ปัญหาของสังคมให้มีความสงบสุขได้ อบรมใจของตนเองในเรื่องของการกระทำอันสำเร็จอยู่เหนือปัญหาทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นมนุษย์ที่ไม่มีปัญหา มีความเยือกเย็นทางร่างกายและจิตใจ มีการสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ วิธีการปฏิบัติเพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทำได้ตั้งแต่ระดับต้นไปจนถึงขั้นสูงสุด โดยฝึกฝนส่งเสริมและพัฒนาขึ้นไปตามลำดับ

อยู่บนหลักแห่งไตรสิกขาของการพัฒนาตน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยอาศัยหลักธรรม เช่น เบญจศีล เบญจธรรม กุศลกรรมบถ และอริยมรรค ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาในระดับขั้นต้น ขั้นกลาง จนถึงการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในขั้นสูง[2] พระพุทธศาสนาสอนเรื่อง ความจริงของธรรมชาติ ความเป็นไปตามหลักของธรรมชาติ เรียนรู้ให้เข้าใจตามความเป็นจริงของธรรมชาติ เพื่อจะได้อยู่กับธรรมชาติได้อย่างสอดคล้องสมดุล ไม่ติดขัด จึงทำให้เกิดสุข ดังนั้น หลักพระพุทธศาสนาสามารถใช้วางระบบการศึกษา เพื่อการพัฒนามนุษย์ให้เป็นไปตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ สรุปได้ ณ ที่นี้ว่า ระบบการศึกษาของไทยต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างแน่นอน แต่จะเปลี่ยนแปลงอย่างไร เป็นประเด็นที่ต้องศึกษา ค้นคว้า ให้กว้างขวางครอบคลุมออกไปในทุกระบบ โดยเฉพาะการนำหลักพระพุทธศาสนาเข้ามาสนับสนุน ผู้เขียนมีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ดังนี้

3.1 นโยบายการศึกษา

ต้องมีความชัดเจนว่า เป็นการศึกษาเพื่อการดำรงอยู่ของชีวิตและให้เกิดความสมดุลกับธรรมชาติ และเป็นไปตามพัฒนาการของมนุษยชาติมากที่สุด หากไม่สมดุลย่อมเกิดการขัดแย้งกับธรรมชาติและหลักการของพระพุทธศาสนาจะทำให้เกิดทุกข์

3.2 หลักการจัดการศึกษา

ต้องเน้นที่การบูรณาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา และภูมิปัญญา เข้ากับการศึกษาเนื้อหาความรู้ ทุกระดับช่วงวัยของ

---

2 **การศึกษาวิเคราะห์มนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวพุทธปรัชญา**, พระมหาพยุงศักดิ์ ธมฺมวิสุทฺธิเมธี, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา), 2555 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มนุษย์ โดยจัดการศึกษาเป็นชุดวิชา (Learning Package) ซึ่งหลอมรวมบูรณาการทุกส่วนเข้าไว้ด้วยกันในการพัฒนาการของมนุษย์ในทุกช่วงวัย เช่นเดียวกับการจัดทำวัคซีนป้องกันโรคให้กับมนุษย์ ตั้งแต่วัยแรกเกิด จนไปถึง วัยผู้ใหญ่

3.3 ทิศทางการจัดการเรียนรู้

1) **เนื้อหาวิชา** ทุกวิชาต้องนำหลักพระพุทธศาสนาเข้าไปสอดแทรก เช่น วิชาคณิตศาสตร์ โจทย์เลข ต้องเป็นโจทย์ที่สอนคุณธรรมในการคำนวณราคา การซื้อขายสินค้า ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกงกัน ไม่คอรัปชั่น แบ่งส่วนเรขาคณิต การวัดระยะทาง ต้องมีระเบียบวินัยในการออกแบบ เป็นต้น

วิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย มีเรื่องพระพุทธศาสนาเข้าไปสอดแทรกตรงไหน มีขนบธรรมเนียมอย่างไร มีหลักธรรมสอนเรื่องอะไรบ้าง วิชาวิทยาศาสตร์ ชีววิทยา เคมี ฟิสิกส์ สามารถสอดแทรกเรื่องพระพุทธศาสนาเข้าไปได้ทั้งหมด วิชาพระพุทธศาสนา

ต้องปรับปรุงการสอนประวัติพระพุทธเจ้า นอกจากจะมีหนังสือประวัติเอาไว้อ่านนอกเวลา ควรมีภาพยนตร์ที่ผลิตขึ้นมาเพื่อให้เห็น และเข้าใจสภาพประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนโดยตรง จะทำให้สามารถประหยัดเวลาการสอนไปได้มาก ผู้เรียนจะเข้าใจ ได้เห็น ได้ฟัง จดจำได้ง่ายขึ้น การสอนหลักธรรม ก็เน้นที่การทดลองปฏิบัติและพิสูจน์ผลให้เห็นเองได้ การรู้จักบูรณาการการจัดการเรียนรู้ข้ามสาขาวิชา หากทำได้สำเร็จต่อไปการหลอมรวมวิชาทุกวิชาเพื่อการเรียนรู้จะทำเป็นชุดวิชา (Learning Package) สำหรับการดำเนินชีวิตในทุกช่วงวัยได้ ถือเป็นการปฏิรูปการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จในตัวเอง เป็นแนวเดียวกับการจัดทำวัคซีนป้องกันโรค แต่ละช่วงวัยของชีวิต

2) **ผู้สอนทุกสาขาวิชา** ต้องเริ่มศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง และฝึกฝนการปฏิบัติให้ต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้าใจและเข้าถึงพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง จึงจะสามารถได้ประโยชน์จากพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติตนและปฏิบัติงานการสอน และนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีทักษะ

3) **ผู้เรียน** ต้องใส่ใจเรียนรู้เนื้อหา และปฏิบัติตามให้เกิดผล เริ่มฝึกจิตให้มีสมาธิ เรียนรู้ตนเองให้กระจ่าง ปัญหาทุกอย่างเกิดขึ้นจากตนเอง ตนเองสามารถแก้ปัญหาให้ตนเองได้ ให้รู้ว่า ตนเองเป็นที่พึ่งแห่งตน ประกอบกับการมีสมาธิดี จะทำให้มีสติมั่นคง จะส่งเสริมการเรียนรู้ให้ดีขึ้น และเป็นการสร้างเสริมปัญญาให้บังเกิดความคิดสร้างสรรค์ อันเป็นคุณสมบัติที่ดีสำหรับเยาวชนในยุคศตวรรษที่ 21 หากผู้เรียนแต่ละคนสามารถฝึกปฏิบัติได้เช่นนี้สังคมของสถานศึกษาจะเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีความสงบสุขและสันติภาพอันยั่งยืนถาวร ตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ 5 ห้องชีวิตที่วัดพระธรรมกายใช้ฝึกอบรมพระภิกษุสามเณร และพยายามเผยแพร่ไปสู่นักเรียนในโรงเรียนต่างๆ

ถือเป็นตัวแบบแห่งการจัดการเรียนรู้แบบชุดวิชา (Learning Package) ได้เป็นอย่างดี 5 ห้องชีวิตที่กล่าวนี้ คือ ห้องนอน ห้องน้ำ ห้องแต่งตัว ห้องรับประทานอาหาร และ ห้องทำงาน (หรือห้องเรียน) เป็นการสอนวิถีการดำเนินชีวิตของคนปกติทั่วไปว่า ในวิถีชีวิตประจำวันของแต่ละคนไม่พ้นที่จะต้องอยู่ใน 5 ห้องนี้ ดังนั้นการปฏิบัติตนตามหน้าที่ความรับผิดชอบได้ครบถ้วนสมบูรณ์ในห้องทั้ง 5 นี้ เท่ากับการปฏิบัติตนที่สอดคล้องกับวิถีธรรมชาติได้ทั้งวัน และการปฏิบัติดังกล่าวมิใช่เพียงแค่การปฏิบัติเพื่อตนเอง ยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องไปถึงผู้อื่นอีกด้วย การปฏิบัติให้สอดคล้องกับธรรมชาติในชีวิตของคนนั้นคือ การปฏิบัติธรรมนั่นเอง มาพิจารณาดูว่า 5 ห้องชีวิต เป็น Package การเรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิตที่ดี เป็นจริยธรรมที่ปฏิบัติแล้วเกิดเป็นคุณธรรม ตามหลักศีลธรรมได้อย่างไร และยังจะส่งผลให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยอย่างไร

1.**ห้องนอน** แม้ว่าจะเป็นห้องสุดท้ายของการดำเนินชีวิตประจำวันของทุกคน ที่จะต้องเข้ามาพักผ่อน นอนหลับ หลังจากที่ได้ปฏิบัติภารกิจประจำวันเรียบร้อยแล้ว แต่ห้องนอนกลับเป็นสถานที่แรกที่คนต้องพบเห็น เมื่อตื่นขึ้นมารับอรุณของวันใหม่ เพื่อเริ่มต้นที่จะไปปฏิบัติงานประจำวัน จึงต้องเริ่มลงมือปฏิบัติการในห้องนอนเป็นห้องแรกของชีวิตเรา เมื่อตื่นนอน เราต้องตระหนักในความรับผิดชอบส่วนตัวเรา คือ การเก็บที่นอนให้เรียบร้อย ดึงขึงผ้าปูที่นอนให้ตึงเข้าที่ เก็บหมอน พับผ้าห่ม ปัดฝุ่นละอองบนเตียง เก็บเศษผงให้สะอาด ใช้ผ้าคลุมเตียงให้เรียบร้อย พร้อมสำหรับการใช้งานใหม่ มีกำหนดการเก็บเครื่องนอนไปซักทำความสะอาด เก็บกวาดห้องนอนโดยรอบ รวมทั้งเฟอร์นิเจอร์ เครื่องตกแต่งห้องนอน หน้าต่างให้สะอาด เป็นต้น

2. **ห้องน้ำ** ใช้ห้องน้ำเพื่อขับถ่ายและอาบน้ำชำระร่างกาย เสร็จแล้วต้องเช็ดถู อุปกรณ์ในห้องน้ำให้สะอาดและแห้ง เตรียมการสำหรับการใช้ครั้งต่อไป ไม่ว่าจะอยู่คนเดียว หรืออยู่ร่วมกับผู้อื่น เป็นการฝึกตนให้รับผิดชอบการกระทำของตน และจิตเอื้อเฟื้อให้คนอื่นมาใช้ต่อไป ในกรณีที่เป็นห้องน้ำรวม นอกจากนี้ยังฝึกนิสัยความเป็นคนสะอาด และมีระเบียบซึ่งเป็นพื้นฐานการสร้างวินัยให้ตนเอง กรณีเป็นห้องน้ำรวม ย่อมต้องมีกฎระเบียบการใช้งานร่วมกันทำให้ฝึกการยอมรับในกฎ ระเบียบ กติกา ร่วมกันอีกด้วย

3. **ห้องแต่งตัว** เป็นการฝึกการแต่งตัวให้สะอาด มีระเบียบของการใช้เสื้อผ้า และพิจารณาความพอเพียงของเสื้อผ้าชิ้นใดชุดใดที่ไม่ได้ใช้ก็ควรเก็บออกไปบริจาค ส่วนใดที่มีมากอยู่แล้ว ก็ไม่ควรซื้อหามาเพิ่มเติม ใช้เท่าที่จำเป็น ฝึกความประหยัด ความพอเพียง การจัดระเบียบ และความสะอาดเรียบร้อย

4. **ห้องอาหาร** เป็นที่รับประทานอาหารร่วมกัน การช่วยจัดเตรียมอาหารรวมไปถึงการทำอาหาร การเตรียมอุปกรณ์บนโต๊ะอาหาร มารยาทในการรับประทาน การเอื้อเฟื้อแบ่งปันอาหาร ความสัมพันธ์ในครอบครัว การปรึกษาหารือ การเสวนา ความเอื้ออาทร การเก็บล้างภาชนะ ทำความสะอาดโต๊ะอาหาร การรับประทานอย่างพอเพียง การฝึกมารยาททุกอย่างในห้องอาหาร สามารถนำไปใช้ในสังคมภายนอกได้เป็นอย่างดี

5. **ห้องทำงาน**(หรือห้องเรียนสำหรับนักเรียน) เป็นห้องที่ใช้ทำงาน ที่ใช้เวลาอยู่ตลอดวัน จำเป็นต้องรักษาความสะอาด จัดการไม่ให้รกรุงรัง ไม่ให้มีของเกะกะ ที่ไม่จำเป็นวางไว้บนโต๊ะ เมื่อถึงเวลาเลิกงาน ต้องทำความสะอาดบนโต๊ะให้เรียบร้อย เอกสารบนโต๊ะต้องเก็บ เข้าตู้ให้เรียบร้อย ไม่ทิ้งสิ่งใดไว้บนโต๊ะ การวางของเกะกะ

ไว้บนโต๊ะแสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นระเบียบของผู้ใช้โต๊ะ สำหรับห้องเรียน นักเรียนทุกคนต้องช่วยกันทำความสะอาดโต๊ะเรียนของตนเอง เก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย ทำความสะอาดพื้นห้องและรอบบริเวณให้มีความพร้อมสำหรับการเรียนในวันต่อไป ทุกครั้งที่ลุกออกจากที่นั่งต้องเก็บที่นั่งเข้าที่ให้เป็นระเบียบ เป็นวินัยของห้องเรียน

กิจกรรมที่ฝึกทำใน 5 ห้องชีวิต เมื่อได้ปฏิบัติทุกวันจะเกิดความเคยชิน เป็นนิสัย เป็นทักษะ การปฏิบัติ เปรียบเสมือนวัคซีนที่ค่อยๆ ปลูกฝังเข้าไปในพฤติกรรมและจิตใจ หล่อหลอมคุณลักษณะที่ดีหลายประการเข้าไว้ด้วยกัน ในลักษณะการบูรณาการการเรียนรู้ พอกพูนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้หลายด้านพร้อมๆ กัน โดยไม่ต้องใช้การพูดตอกย้ำแต่เป็นการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง คุณธรรมที่ฝึกย่อมปรากฏออกมาโดยอัตโนมัติและเป็นธรรมชาติ

การศึกษาในวิชาการอื่นๆ ก็เช่นเดียวกัน หากสามารถหล่อหลอมบูรณาการข้ามสาขาได้ ประโยชน์แห่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้นอย่างมหาศาล เป็นนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้แบบใหม่ ที่มีรูปแบบแปลกใหม่แปรผันไปตามสหวิชาที่นำมาหลอมรวมกันประดุจวัคซีนหลากหลายชนิดที่สามารถป้องกันโรคร้ายได้ตามชนิดที่คิดผลิตออกมา

จากการปฏิบัติตามองค์ความรู้ของนักจิตวิทยาและวิทยาการทางแพทยศาสตร์ ร่วมกับสาขาวิชาการจัดการศึกษา ทำให้เกิดแนวคิดในการสร้าง “วัคซีนชาวพุทธไทย : จัดการศึกษาเพื่อคนรุ่นใหม่สำหรับการแก้ไขปัญหาสังคมด้วยงานวิจัยพุทธศาสตร์” ได้ว่า

แพทยศาสตร์กุมารเวช ทำการศึกษาพบว่า เด็กในครรภ์ตั้งแต่เดือนที่ 1 จนถึง เดือนที่ 9 มีพัฒนาการ ตามลำดับ

เดือนที่ 1 เริ่มแบ่งเซล
เดือนที่ 2 เริ่มมองเห็น
เดือนที่ 3 ใบหน้าสมบูรณ์ขึ้น กล้ามเนื้อสัมพันธ์กัน เคลื่อนไหวได้
เดือนที่ 4 กล้ามเนื้อแข็งแรงขึ้น งอนิ้วได้
เดือนที่ 5 รับแสงจ้าได้ ได้ยินเสียง ฟัน ขึ้นใต้ขากรรไกร
เดือนที่ 6 ควบคุมการเคลื่อนไหวได้ ระบบย่อยอาหารพัฒนาเต็มที่
เดือนที่ 7 มองเห็นแสง
เดือนที่ 8 เริ่มกลับหัว
เดือนที่ 9 มีผมขึ้น

นักการศึกษาด้านพุทธศาสตร์ ต้องทำการศึกษาวิจัยว่า ควรให้การศึกษาแก่ทารกในครรภ์ ได้ในช่วงใด เช่น เดือนที่ 5 ทารกสามารถได้ยินเสียงแล้ว เห็นแสงได้แล้ว หรือเป็นเดือนที่ 7 ความรู้เนื้อหาวิชาที่ควรให้ จะเป็นอย่างไร เป็นแสง หรือเป็นเสียง เช่น เสียงสวดมนต์ เสียงธรรมชาติ หรืออย่างไร นอกจากทารกในครรภ์แล้ว ผู้เป็นมารดาควรเรียนรู้อะไร อย่างไร หลักธรรมแบบไหน ปฏิบัติอย่างไร เช่น การกำหนดลมหายใจ แบบใดจะส่งเสริมให้ทารกในครรภ์สมบูรณ์ขึ้น มีภูมิคุ้มกันได้หรือไม่ เสียงสวดมนต์แบบใดที่มีคุณภาพดีที่สุดสำหรับมารดา และทารกในครรภ์ เป็นต้น

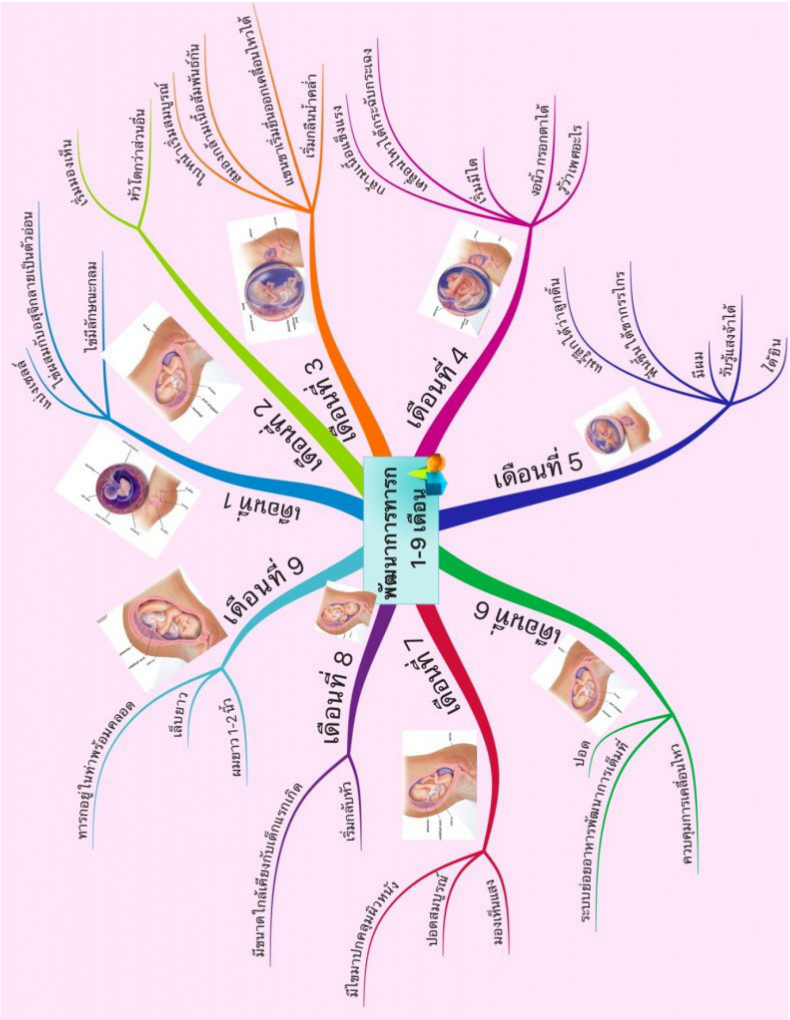

ในระยะการตั้งครรภ์ของมารดา หลักพระพุทธศาสนาจะช่วยส่งเสริมสนับสนุนร่างกาย และจิตใจของมารดาและทารก ได้อย่างไรบ้าง โดยเฉพาะมารดา ควรมีหลักปฏิบัติอย่างไร จึงจะได้ทารกที่มีความสมบูรณ์ดีที่สุด

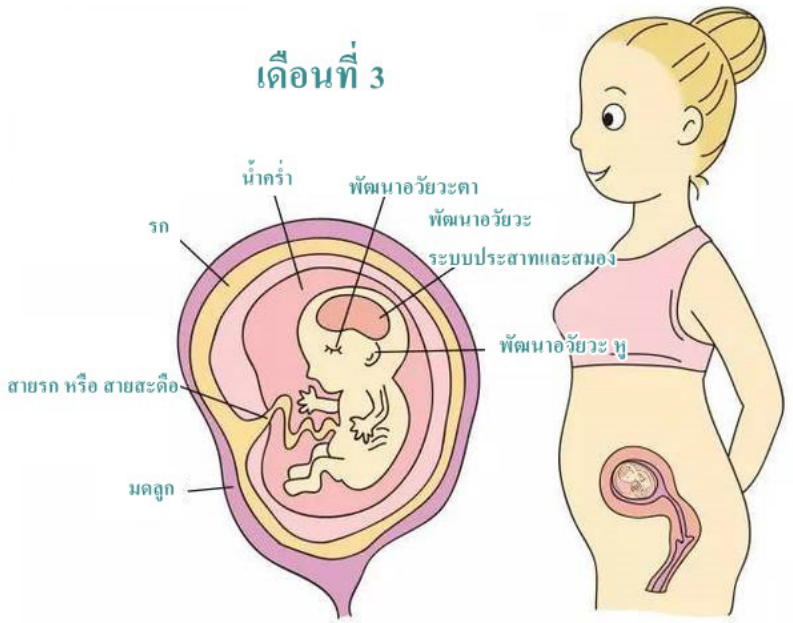
เดือนที่ 3
น้ำคร่ำ
พัฒนาอวัยวะตา
รก
พัฒนาอวัยวะ
ระบบประสาทและสมอง
พัฒนาอวัยวะ หู
สายรก หรือ สายสะดือ
มดลูก

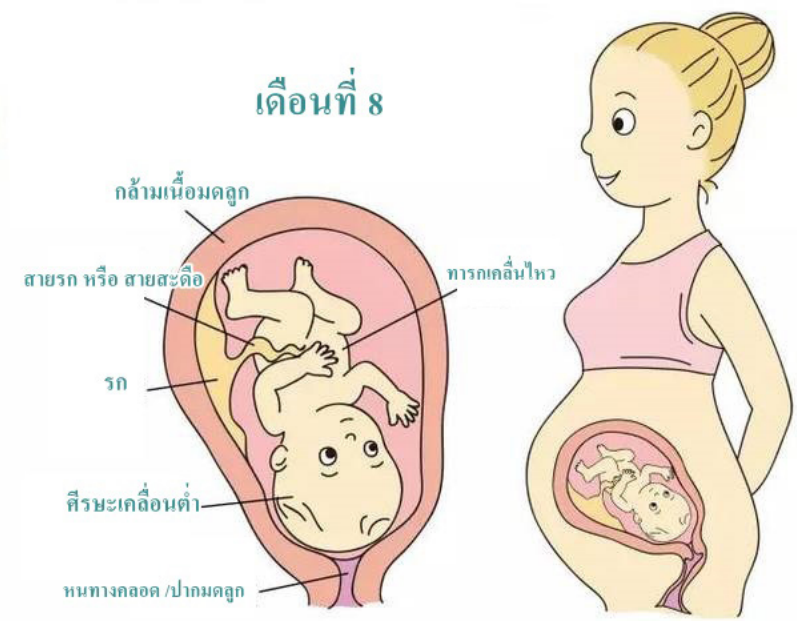
เดือนที่ 8
กล้ามเนื้อมดลูก
สายรก หรือ สายสะดือ
ทารกเคลื่นไหว
รก
ศีรษะเคลื่อนต่ำ
หนทางคลอด /ปากมดลูก

"เมื่อเด็ก ๆ ได้เล่นอย่างอิสระ
ได้เล่นในสิ่งที่เด็กอยากเล่น ... เด็กจะสนุก
เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ

"...การเล่น ช่วยให้เด็กมีทักษะ
ในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น
ได้เล่น... ได้สนุก...
ได้ร่างกายแข็งแรงและอารมณ์ดี
ทำให้การพัฒนาสติปัญญาหรือ
พัฒนาการด้านอื่น ๆ เป็นไปได้ด้วยดี"

"การเล่นมีความสำคัญต่อชีวิตของเด็ก
เช่นเดียวกับการกินอาหารและการหายใจ
การเล่นจึงเป็นช่องทางการเรียนรู้ที่ดีที่สุดของเด็ก
และเป็นการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ

ยิ่งเล่น ... ยิ่งเรียนรู้

- พ่อ แม่ คือคนสำคัญ ในการเล่นและพูดคุยกับลูก เพราะจะได้ชี้แนะวิธีการเล่นตามสมควรและพูดคุยกับลูกในระหว่างเล่นไปด้วย คอยชมเมื่อลูกทำได้ หรือให้กำลังใจในยามลูกเล่นไม่ได้อย่างที่ต้องการ
- ของเล่นไม่จำเป็นต้องแพง แต่ต้องปลอดภัยและให้เล่นทีละชิ้น
- หนังสือนิทาน/หนังสือภาพ เหมาะวมกับเด็กทุกวัย โดยเฉพาะเด็กอายุช่วง 6 ปีแรก พ่อแม่ควรพูดคุยกับเด็กบ่อย ๆ เด็กจะได้เรียนรู้คำศัพท์และมีความเข้าใจภาษาที่ดีทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่
- ช่วงอายุ 1-2 ปี เด็กกำลังหัดพูดไม่ควรให้เด็กดูโทรทัศน์ แต่ควรชวนเด็กพูดุยให้มากที่สุด ร่วมกับการอ่านหนังสือให้เด็กฟังเพราะถ้าดูโทรทัศน์มาก เด็กอาจมีปัญหาการพูดช้าได้

เล่นและคุยกับลูก ด้วยตัวแม่เอง

อายุแรกเกิด - 1 เดือน
อุ้ม ลูบไล้สัมผัส สบตา ขณะให้นม พูดคุย ยิ้มหัวเราะกับลูก

อายุ 1-4 เดือน
ให้เด็ก จับ คลาย ใช้มือเท้าอย่างอิสระ พลิกคว่ำ พลิกหงาย อุ้ม พาลูกคุย ชี้ชวนดูสิ่งรอบตัว ร้องเพลง กล่อมนอน

อายุ 4-8 เดือน
ถีบตัวขึ้น ๆ ลง ๆ พลิกคว่ำ พลิกหงาย หัดโยนปาของลงพื้น เลียนเสียงพูดสูง ๆ ต่ำ ๆ ร้องเพลง พูดคุยก่อนนอน

อายุ 8-12 เดือน
ให้อิสระในการคลาน ทรงตัวเอง เล่นจ๊ะเอ๋ เล่นตบมือ โบกมือ บ๊ายบาย เล่นจับปูดำ จ้ำจี้ ซ่อนหา ผ้าคลุมหัว ร้องเพลง พูดคุย เล่านิทาน

อายุ 12-18 เดือน
พาเดิน ปล่อยให้เดินเองหัดให้หยิบจับของชิ้นเล็ก เช่น หยิบอาหารเข้าปาก (ระวังสำลัก) หรือหยิบของเล่นชิ้นเล็กใส่ขวด พูดคุย สอนให้รู้จักชื่อตัวเอง หัดหยิบจับดินสอขีดเขียน เล่นซ้อนแอบ

อายุ 18-24 เดือน
กระโดดโลดเต้น ปีนป่าย ขึ้น-ลงบันได ลากของ รื้อของ เก็บของ พับกระดาษระบายสียอมให้ขีดเขียนเลอะเทอะได้ พลิกดูรูป ระยะนี้ควรเล่านิทานที่มี รูปภาพประกอบให้เด็กฟังบ่อย ๆ เด็กระยะนี้ จะต่างคนต่างเล่นและจะมีสมาธิในการเล่นไม่นานนัก

อายุ 2-3 ขวบ
เตะบอล หัดขี่รถสามล้อ เล่นน้ำในอ่างโดยมีผู้ดูแลตลอดเวลา เริ่มสอนให้รอคิว ระยะนี้ต้องเข้าใจว่าเด็กจะยังหวงของ ไม่แบ่งปัน

เด็กแรกเกิดจนถึง 1 ปี ควรมีการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อย่างไร Package การเรียนรู้ในช่วงนี้จะต้องมีกี่ชุด จึงจะทำให้เด็กมีพัฒนาการที่สมบูรณ์มากที่สุด เติบโตขึ้นเป็นเด็กที่มีคุณธรรม เป็นรากฐานในจิตใจ มีปัญญาเฉลียวฉลาด คิดสร้างสรรค์ พัฒนาเชิงบวก ได้อย่างมีคุณภาพ ประเด็นเหล่านี้ ควรต้องทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ให้เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดบรรทัดฐานแห่งการเรียนรู้แห่งคุณูปการของพระพุทธศาสนาให้แผ่ขยายไปได้อย่างครบวงจรของชีวิตมนุษย์

ตัวอย่าง กรอบการวิจัยสร้างชุดการเรียนรู้พุทธวัคซีนสำหรับช่วงวัยต่างๆ

พฤติกรรมช่วงวัย	กาย	จิต	สังคม	ปัญญา	พุทธวัคซีน	
ในครรภ์-แรกเกิด	- เสียงธรรมชาติที่ไพเราะ - **เสียงสวดมนต์**	- ธรรมชาติงดงาม - สิ่งสวยงามเพลินตา	- นุ่มนวลไพเราะ - เรื่องดีงาม - สิ่งอันเป็นมงคล	- ฝึกลมหายใจ - สิ่งที่เป็นความรับผิดชอบ - ส่วนตนและสังคม	M.BB 1	Mother baby B.1
1-3 เดือน	นะโม				M.BB.2	Mother baby B.2
4-6 เดือน	อะระหัง สัมมาฯ				BB.2	baby B.2
6-12 เดือน	เมตตา				BB.3	baby B.3
1-2 ปี	โพชฌงค์				M.F.CB.1	Mather father child B.1
2-4 ปี	มงคลสูตร				M.F.CB.2	Mather father child B.2
4-6 ปี เด็กเล็ก	พาหุงฯ มงคลสูตร				M.F.CB.3	Mather father child B.3

พฤติกรรมช่วงวัย	ฟัง	ดู	พูด	ปัญญา	พุทธวัคซีน	
ประถม	- เสียงธรรมชาติที่ไพเราะ - เสียงสวดมนต์	- ธรรมชาติงดงาม - สิ่งสวยงามเพลินตา	- นุ่มนวลไพเราะ - เรื่องดีงาม - สิ่งอันเป็นมงคล	- ฝึกลมหายใจ - สิ่งที่เป็นความรับผิดชอบ - ส่วนตนและสังคม	C B. 1	Children B.
มัธยมต้น	ความหมาย			5 ห้องชีวิต	TAB.1	Teenager B.1
มัธยมปลาย	อะระหัง สัมมาฯ			ชีวิตประจำวัน	TAB.2	Teenager B.2
อุดมศึกษา	เมตตา			เชื่อมโยงศาสตร์อื่น	AB.1	Adult B.1
วัยทำงาน	โพชฌงค์		ภาวนา	ใช้ประโยชน์ต่องานที่ทำ	AB.2	Adult B.2
มีครอบครัว	มงคลสูตร		ภาวนา	หลักชีวิตครอบครัว	M.F.B.1	Father/Mather
วัยชรา	พาหุงฯ มงคลสูตร		ภาวนา	ความสุขปล่อยวาง	O.B.	Old

บทสรุป

พระพุทธศาสนา มีความยิ่งใหญ่เหนือศาสตร์ทั้งปวง หลักธรรมที่เป็นศาสตร์แห่งความจริงแท้แห่งธรรมชาติ ซึ่งพิสูจน์ได้จากการลงมือปฏิบัติ ซึ่งบันทึกไว้ในพระไตรปิฎก ยังไม่ได้ทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัยอย่างจริงจังให้ครบถ้วนในทุกพระธรรมขันธ์ แม้แต่การศึกษาทางโลกที่ยึดหลักการทางวิทยาศาสตร์ เป็นฐานและมีวิทยาการสมัยใหม่ที่ก้าวหน้าลึกล้ำ เป็นที่ยอมรับของโลกจะได้พยายามติดตามค้นหาความจริงทางพระพุทธศาสนาก็ยังไม่สามารถพิสูจน์เชิงประจักษ์ได้ครบถ้วน ทั้งนี้ต้องอาศัยความเชื่อ ความศรัทธา และการปฏิบัติอย่างเข้มข้นและจริงจังด้วยตนเอง จึงจะเข้าถึงและประจักษ์ในสัจธรรมที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนไว้ได้

งานของวารสารธรรมธารา ก้าวมาถึงจุดสำคัญที่จะเชื่อมโยงความสำคัญของพระพุทธศาสนา สู่การศึกษาเพื่อการพัฒนาคน ด้วยการศึกษาวิจัย ค้นคว้า สร้าง และพัฒนาชุดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธศาสตร์ความรู้ สู่วิถีการดำเนินชีวิตของคนทุกช่วงวัย ให้ปลอดภัยจากปัญหาทั้งปวง ก้าวไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในชีวิต พิชิตอุปสรรคที่ขวางกั้นสามารถบุกบั่นไปสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ด้วยความสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืน เปรียบเสมือนการสร้างวัคซีนเพื่อใช้ป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ ไม่ให้มากล้ำกรายเบียดเบียนชีวิตของบุคคลในแต่ละวัย ได้อีกต่อไป

คนทั้งหลายนำสัตว์พาหนะที่ฝึกแล้วไปสู่ที่ประชุม
ราชาย่อมทรงราชพาหนะที่ฝึกแล้ว
ในหมู่มนุษย์ คนที่อดกลั้นถ้อยคำล่วงเกินได้
ชื่อว่าเป็นผู้ฝึกตนได้แล้ว เป็นผู้ประเสริฐที่สุด

พุทธวจนะในธรรมบท คาถาที่ 321

ทนฺตํ นยนฺติ สมิตึ
ทนฺตํ ราชาภิรูหติ
ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ
โยติวากฺยนฺติติกฺขติ ฯ
(บาลี: ขุ.ธ. 25/33/57[15-16])

dānto vai samitiṃ yāti
dāntaṃ rājādhirohati |
dāntaḥ śreṣṭho manuṣyāṇāṃ
yo ‘tivākyaṃ titīkṣati ||
(สันสกฤต Uv: 19.6)

譬象調正
可中王乘
調爲尊人
乃受誠信
(จีน T4: 570b[12-13])

དཀར་བ་འདུན་ས་འགོ་ཟྭོང་ཅིང་།
།དཀར་བ་རྒྱལ་པོ་ལྷག་པར་ཞོན།།
གང་ཞིག་ཚུ་ངན་བཟོད་ཟྭོད་པ།
།དཀར་བ་མི་ཡི་ནང་ན་མཆོག།
(ทิเบต Uv: 19.6)